

فصل تازه از حضور ایران در شانگهای؛ نمادی که انزوا را شکست

طی ماه های اخیر واشنگتن، رژیم صهیونیستی، برخی از کشورهای اروپایی و عربی منطقه و جریان های معارض، تبلیغات گسترده ای را در مورد «انزوای ایران» به راه انداخته بودند، ولی ماجرا شکل دیگری به خود گرفت.

فاطمه شریفی: باید گفت که «انزوا» واژه ای اعتباری است که باید صحت و سقم آن را در نشانه های خارجی جستجو نمود. حال جای این سوال است که هم اکنون چه نشانه هایی از انزوای ایران وجود دارد؟ آن هم در حالیکه تهران طی سال های اخیر با در پیش گرفتن دیپلماسی راهبردی، تهدیدات پیرامونی خود را به گونه ای موفقیت آمیز مهار نموده است.

مسلم نخستین انگاره و فاکتور انزوای یک کشور کم رنگ شدن حضور آن در عرصه بین المللی خواهد بود که این وضعیت نه تنها در خصوص تهران

صدق نمی کند، بلکه شاهد هستیم که علی رغم گسترش فشارها و تبلیغات غرب، نقش آفرینی ایران در معادلات منطقه ای و فرامنطقه ای افزایش یافته و حتی با استقبال کشورهای دیگر مواجه شده است. براین مبنا کشورهای دنیا بدون توجه به آنچه جریان های متخاصم سعی در القای آن دارند، حول نقطه تهران گردآمده و حرکت روبه رشد بین المللی خود را تضمین می کنند.

هر ادعا قهرا باید با قرینه و شاهی همراه باشد اما در خصوص ادعای انزوای ایران هیچ گونه قرینه ای وجود ندارد. درجائیکه سرگئی لاوروف، وزیر امور خارجه روسیه، اعلام می کند این کشور از عضویت دائم ایران در سازمان همکاری شانگهای حمایت می کند. وی در این خصوص تصریح کرد: «ایران در این پیمان عضو ناظر است و ما از درخواست آن برای عضویت کامل و دائم حمایت می کنیم. بیشتر کشورهای عضو نیز از این درخواست پشتیبانی می کنند و مطمئن هستیم که این امر محقق خواهد بود.»

سخنگوی وزارت خارجه چین نیز با صحنه گذاشتن بر صحبت های لاوروف گفت: «ایران از مدت ها پیش در نقش عضو ناظر در رویدادهای مربوطه حضور پیدا می کند. با توجه به گسترش سازمان همکاری شانگهای، چین در ارتباط نزدیک با سایر اعضا قرار خواهد گرفت و تصمیم مشترکی اتخاذ خواهد کرد.» همچنین «لی خویی لای» معاون وزارت خارجه چین نیز پیش از این در نشست آستانه سال 2017 گفته بود که ایران یکی از فعالترین کشورهای عضو ناظر سازمان است و تاکید کرده بود که ایران برای چین از اهمیت زیادی برخوردار است و پکن از عضویت رسمی تهران هم حمایت و هم استقبال می کند.

حال با توجه به این مسائل در ابتدا باید آشنایی مختصری با این سازمان پیدا کرد تا به نقش و اهمیت آن در مناسبات بین المللی تهران پی برد؛

سازمان همکاری شانگهای چیست؟

سازمان همکاری شانگهای یک سازمان بین المللی بین دولتی است که در 15 ژوئن سال 2001 میلادی در شهر بندری شانگهای، به منظور همکاری های چندجانبه امنیتی، اقتصادی و فرهنگی توسط قزاقستان، چین، قرقیزستان، روسیه، تاجیکستان و ازبکستان پایه گذاری شد. دو کشور «چین» و «روسیه» نقش اصلی و تعیین کننده را در این سازمان بازی می کنند. علاوه بر اعضای اصلی، ابتدا مغولستان در سال 2004 عضو ناظر شد و یک سال بعد رهبران این سازمان درخواست آمریکا را

برای عضو ناظر شدن در آن رد کردند. در همان زمان آن‌ها توافق کردند که جایگاه ناظر را به ایران، هند و پاکستان بدهند.

بدین ترتیب ایران، پاکستان، هند در سال 2005 و افغانستان در سال 2012 و پس از آن بلاروس به عنوان عضو ناظر به سازمان ملحق شدند. دهم ژوئیه 2015 این سازمان با عضویت هند و پاکستان موافقت کرد و این دو کشور در کوتاه‌تر از دو سال همه شرایط برای عضویت کامل این سازمان را اجرا کردند و عضویت این دو کشور در سازمان همکاری شانگهای در اجلاس رهبران کشورهای عضو این سازمان در ژوئیه 2017 که در آستانه، پایتخت قزاقستان، برگزار شد، به تصویب رسید.

عضو ناظر شانگهای بودن چه دستاوردهایی دارد؟

جمهوری اسلامی ایران همچنان عضو ناظر این سازمان است، در سطح کشورهای ناظر مانند ایران صرفاً اعلام موضع و تبادل نظر مطرح است که البته در تصمیم‌گیری‌های نهایی سازمان می‌تواند بسیار مؤثر باشد. لذا سازمان شانگهای علاوه بر ماهیت وجودی خود و پتانسیلهایی که برای کشورها مهیا می‌کند، می‌تواند به عنوان بازوی کمکی در روابط دوجانبه کشورمان و کشورهای منطقه عمل کند.

عضو ناظر سازمان شانگهای بودن مزایای قابل توجهی دارد، به دلیل اینکه در بالاترین سطح تصمیم‌گیر و سیاسی کشور حضور می‌یابند و مواضع خود را از طریق سخنرانی رئیس‌جمهور که در برگیرنده تمامی

مواضع ایران است، مطرح می‌کنند. این اعلام مواضع علاوه بر انعکاس در بیانیه رسمی مانند حمایت از برجام (بیانیه سال جاری سازمان)، بازخورد مناسب رسانه‌ای نیز خواهد داشت. در جائیکه باید از تمام ظرفیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی استفاده کرد، شانگهای هم یک تریبون است که می‌توان از طریق آن صدای خود را به جهان رساند، در نتیجه عضو ناظر بودن تاکنون برای ایران بسیار سودمند بوده است.

هر چند امیدها برای پیوستن رسمی ایران به سازمان همکاری‌های شانگهای بالا گرفته، ولی باید دید با میزبانی روسیه در قالب ریاست گردشی نشستهای دوره آتی شانگهای و حمایت‌های گسترده این کشور از ایران، تا چه اندازه مسیر برای عضویت تهران هموار می‌شود. در جائیکه بسیاری از ناظران بر این باورند پس از تعیین تکلیف وضعیت پاکستان و هند، نوبت به ایران و سه کشور ناظر دیگر می‌رسد تا در سال‌های پیش‌رو به این جرگه بپیوندند.

از سوی دیگر بسیاری از ناظران بر این باورند که در پس اجلاس سران شانگهای ملاقات‌های دو جانبه‌ای شکل می‌گیرد که می‌تواند فرصت بسیار مناسبی برای کشورهای فراهم کند تا در سایه آن به تعمیق روابط دو جانبه خود با کمترین هزینه بپردازند، چرا که عموماً تنها برگزاری یک دیدار دو جانبه نیازمند صرف زمان و هزینه قابل توجهی است، اما در حاشیه نشست‌های این چنینی، کشورها می‌توانند نه تنها یک دیدار دوجانبه بلکه چندین دیدار مهم داشته باشند. برای مثال در حاشیه جلسه اخیر سازمان همکاری‌های شانگهای حسن روحانی رئیس‌جمهور کشورمان با رهبران چین، روسیه، هند، پاکستان، افغانستان و قرقیزستان دیدار کرد و به طور قطع به یقین دیدارهایی در این سطح می‌تواند دستاوردهای قابل توجهی داشته باشد.

چرا ایران تا به حال به عضویت دائم در نیامده است؟

با وجودی که ایران هم‌زمان با هند و پاکستان به عنوان عضو ناظر به سازمان شانگهای ملحق شده، اما تاکنون نتوانسته به عضویت این سازمان درآید. چرا که عضویت دائم یک کشور در سازمان همکاری شانگهای از یک سو متضمن اجماع اعضای این سازمان و از سوی دیگر قرار نداشتن کشور مزبور در فهرست تحریم‌های بین‌المللی است. ایران که سال‌ها پیش درخواست عضویت رسمی خود را تسلیم سازمان شانگهای کرد و از سال 2005 میلادی عضو ناظر این سازمان شد، تا زمان رسیدن به توافق هسته‌ای موسوم به برجام در سال 2015 میلادی، به دلیل همین تحریم‌ها نتوانست عضو دائم شود. از آن پس نیز با وجود متوقف شدن

تحریم‌ها، استقبال روسیه و رضایت چین و ملاحظات تاجیکستان مسیر برای نشستن ایران بر صندلی عضویت دائم این سازمان هموار نشده است، اما هم اکنون امید می‌رود با رایزنی‌های انجام شده قضیه مرتفع شده باشد. بر اساس شواهد هم، اعضای جدید آن از جمله هند نیز موافق حضور ایران بوده‌اند. بنابراین اینطور می‌توان نتیجه گرفت که پذیرش عضو جدید در این سازمان منوط به رأی موافق همه اعضاست، ضمن اینکه از جهت اداری و حقوقی هم باید شرایط و مقررات دو جانبه میان سازمان و کشور متقاضی عضویت فراهم شود و حدود ۲۸ سند حقوقی میان طرفین تطبیق و امضا شود. اگر چه ایران هنوز به عضویت دائم آن در نیامد، اما نشانه‌هایی از خروج این موضوع از هاله ابهام دیده می‌شود.

مزایای عضویت ایران در سازمان همکاری‌های شانگهای

با توجه به ظرفیت تاثیر گذاری سازمان شانگهای، عضویت ایران منافع زیادی را در پی خواهد داشت. عضویت در سازمان همکاری شانگهای می‌تواند هزینه‌های سیاسی و اقتصادی ایران را در عرصه مبارزه با افراط‌گرایی، تروریسم و قاچاق مواد مخدر کاهش دهد؛ همچنین سطح همکاری‌های منطقه‌ای ایران با کشورهای آسیای مرکزی، سیاست تنش زدایی و اعتماد فی‌مابین را افزایش دهد، مشارکت اقتصادی میان کشورها، افزایش حجم تبادلات تجاری و پیوستن به بازار جهانی برای کشورهای عضو با پیوستن ایران تسهیل شده و ایران از این فرایند سود متقابل خواهد برد. در نهایت، حجم تهدیدات از نواحی مختلف با همگرایی کشورهای عضو کاهش می‌یابد و از بین بردن آن با هزینه کمتری صورت می‌گیرد.

چرا سازمان همکاری‌های شانگهای به حضور ایران نیاز دارد

ایران به دلیل روابط نزدیک تاریخی، سیاسی و فرهنگی یکی از کشورهای پیشگام نه تنها در خاورمیانه بلکه آسیای مرکزی محسوب می‌شود. علاوه بر آن، تهران برای کشورهای منطقه، به عنوان یک شریک اقتصادی، سرمایه‌گذار قابل اعتماد و مبتکر پروژه‌های زیرساختی (که سیمای جدیدی از منطقه را از جمله به عنوان یک مرکز لجستیک که شرق و غرب را به هم متصل می‌کند) عمل می‌نماید. رابطه نزدیک ایران با منطقه، باعث علاقه زیاد جمهوری اسلامی به ثبات منطقه شده و انگیزه برای تلاش‌های دائمی تهران در تامین امنیت و توسعه کشورهای آسیای مرکزی را فراهم کرده است. بدون مشارکت ایران هیچ یک از موضوعات مربوط به تحکیم امنیت در آسیای مرکزی و مسائل توسعه اقتصادی

منطقه را نمیتوان به طور جدی مورد بحث و بررسی قرار داد؛ بنابراین آنهایی که میخواهند تهران را از میان بازیگران مهم و پیشگام در این منطقه حذف کنند، مرتکب اشتباه بزرگی میشوند. علاوه بر آن، اقتصاد ایران از این طریق به بازارهای جدید دسترسی یافته و افقهای تازه مشارکت تجاری و اقتصادی را از جمله در حوزه سرمایه‌گذاری، مالی و علمی-فناوری باز خواهد کرد. در کنار این مسائل، همکاری فعال تهران در چارچوب سازمان همکاری‌های شانگهای در مباحث مربوط به مسائل بحث برانگیز با غرب و برخی از کشورهای عربی مزایای اضافی برای ایران دارد، ضمن اینکه منفعت سازمان همکاری‌های شانگهای هم در این زمینه کم نیست.